

- Jeziki so si na prvi pogled in po splošnem prepričanju zelo različni
- Po drugi strani pa so si v resnici še bolj kot različni podobni (prim. čomskijanstvo in univerzalne lastnosti naravnih človeških jezikov, prim. umetne jezike)
 - o Noam Chomsky (od okrog leta 1957 dalje) gradi teorijo na hipotezi, da so vsi jeziki zgrajeni na skupni podstavi oz. 'univerzalni slovnici'; v tej teoriji na eni strani obstajajo 'načela', ki so skupna vsem jezikom in so nespremenljiva, na drugi strani pa 'parametri', ki so kot stikala, ki so v določenih jezikih vključena, v drugih izključena
- Jezik vs. narečje
 - o medsebojna razumljivost
 - težave: Koliko odstotna razumljivost je minimalni prag? In ali šteje samo razumljivost 'na prvi pogled' ali tudi razumljivost po malo privajanja?
 - o politične, zgodovinske itd. postavke ... srbohrvaščina / srbščina in hrvaščina, kitajščina / mandarinščina, kantonščina... (politični dejavniki: »jezik je narečje z vojsko in mornarico« (M. Weinreich, po neznanem avtorju))
 - spreminjanje stanja 'čez noč' (prim. srbohrvaščina / srbščina in hrvaščina)
 - o začrtanje meje v jezikovnem/narečnem kontinuumu z medsebojno nerazumljivima ekstremoma (nem.-nizozem. ipd.)
 - nemščina južne Nemčije in nizozemska Amsterdama nista medsebojno razumljivi, narečja na obeh straneh nizozemsko-nemške meje pa so – katero različico jemljemo za standardprimerjave? Družbeno-politični dejavniki ...
 - o Zaradi težav pri ločevanju jezikov od narečij je treba npr. ocene števila jezikov na svetu (npr. 6000) jemati z rezervo, isto velja za prisotnost oz. odsotnost posameznega jezika/narečja v raznih klasifikacijah
- Več načinov razvrstitve jezikov
 - o genetska (glede na 'sorodstvene' povezave, skupne prednike)
 - o zemljepisna
 - o tipološka (zgolj glede na zgradbene podobnosti; angleščina in svahilijščina brez sorodstvene povezave, pa vendar oba SVO)
 - glasovna (združevanje jezikov glede na glasove, ki jih uporabljajo)
 - morfološka (glede na morfološke lastnosti)
 - besednoredna

Genetska razvrstitev:

- Med seboj podobni jeziki imajo običajno skupne prednike
 - o če gremo v zgodovini dveh danes ločenih jezikov dovolj daleč nazaj, je namesto njiju obstajal en jezik, iz katerega sta se potem razvila današnja dva
- Zgodovinsko jezikoslovje nam pomaga ugotoviti, kateri jeziki imajo skupne prednike in kako so ti skupni predniki izgledali
 - o podobnosti med jeziki
- Med seboj sorodni jeziki se razvrščajo v družine ...
- Glavne jezikovne skupine (družine)
 - o indoevropski jeziki (Evropa, Južna Amerika, Severna Amerika, indijska podcelina, Afrika ...)
 - o altajski jeziki (turški, mongolski, japonski ...)
 - o uralski jeziki (samojedski, ugrofinski)

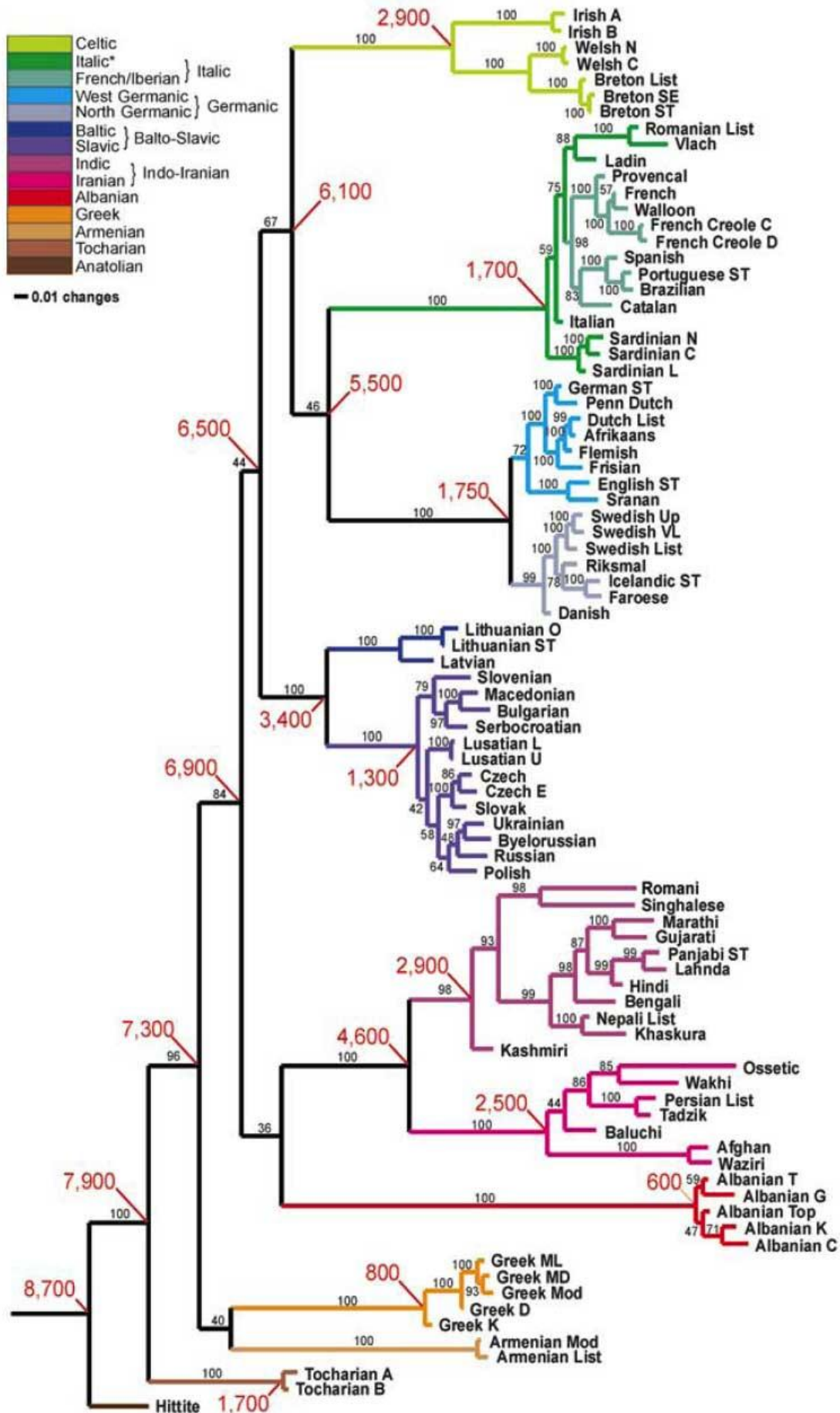
- afro-azijski jeziki (berberski, semitski, egipčanski ... – severna Afrika in Arabski polotok ...)
- niger-kongoški (južna Afrika; npr. bantujski jeziki, npr. svahiliščina (lingua franca vzhodne Afrike))
- tibeto-burmanski (tibetanski, burmanski, kitajski ...)
- dravidski (južna Indija, Šrilanka ... Pakistan, Nepal, Bangladeš; tamilščina, kanadaščina ...)
- algon(kvin)ški (Severna Amerika; kri, odžibva ...)
- uto-azteški (Severna in Južna Amerika; nahuatl, hopijščina ...)
- papuanski (zahodni Pacifik; Nova Gvineja, Vzhodni Timor ...)
- avstronezijski (mnogi jugovzhodnoazijski in pacifiški otoki; indonezijščina, javanščina, malagaščina, tagaloščina, havajščina)
 - (... v tej razvrstitvi manjkajo npr. avstralski jeziki, eskimski/inuitski jeziki, irokeški...)

- V Evropi imamo danes:

- indoevropski
 - romanski
 - italijanščina
 - španščina
 - portugalščina
 - katalonščina
 - francoščina
 - romunščina
 - retoromanščina
 - ladinščina
 - furlanščina
 - aromunščina
 - istroromunščina
 - meglenoromunščina
 - (okcitanščina, sardinščina, sicilijanščina, korziščina, galicijščina, asturščina ...)
 - germanski
 - islandščina
 - ferščina
 - celinski skandinavski
 - norveščina
 - švedščina
 - danščina
 - nizozemščina
 - angleščina
 - nemščina
 - švicarska nemščina
 - frizijščina
 - alemanščina
 - (irska angleščina, bavarščina, luksemburščina ...)
 - balto-slovanski
 - slovanski
 - poljščina

- češčina
- slovaščina
- slovenščina
- hrvaščina
- srbščina
- bošnjaščina
- makedonščina
- bolgarščina
- ukrajinščina
- beloruščina
- ruščina
- rusinščina
- lužiška srbščina (gornja in dolnja)
- kašubijščina
- baltski
 - litvanščina
 - latvijščina
- keltski
 - valižanščina
 - irščina (irska gelščina)
 - škotska gelščina
 - manščina
 - bretonščina
- albanščina
- grščina
- indo-iranski
 - romščina (precej različnih jezikov)
- uralski jeziki
 - ugrofinski jeziki
 - madžarščina
 - finščina
 - estonščina
 - samojedski
 - laponščina/samijščina
 - (še nekaj jezikov v evropskem delu Rusije)
- altajski jeziki
 - turščina
- semitski jeziki
 - malteščina
- nevrstljivi jeziki oz. 'izolati'
 - baskovščina
- nevrščeni: znakovni jeziki

Rodovno drevo indoevropske jezikovne družine (wikipedia):

Zemljepisna razvrstitev:

- določeni jeziki so si bolj podobni zaradi medsebojnega stika
 - o balkanska 'jezikovna zveza' združuje vsaj romanske jezike (romunščino, aromunščino), slovanske (bolgarščino, makedonščino, srbščino), grščino, albanščino
 - odsotnost nedoločniške oblike; prihodnjiški pomožnik je 'hoteti'; določni člen (bolg. in mak. edina slovanska jezika z določnim členom); ...
 - med odkritelji Kopitar (1829) in Miklošič (1861) (Mišeska Tomić 2006: 1)
 - o indijski jeziki imajo določene skupne lastnosti, četudi so popolnoma nesorodni (indoevropski, dravidski, tibeto-burmanski)

Tipološka razvrstitev:

1. Glasovno tipološka:

- Npr. družjenje jezikov po tem, ali uporabljajo določene tipe glasov (klike uporabljajo le bantujski jeziki in khoisanski jeziki južne Afrike)
- Npr. družjenje jezikov po tem, ali poznajo določene fonološke procese (madžarščina, finščina, številni afriški jeziki ... samoglasniška harmonija)

2. Morfološko tipološka:

- Izolativni oz. analitični
 - o takorekoč ni morfologije, za vsako izraženo slovnično funkcijo svoja beseda – vietnamščina, kitajščina (npr. dovršnost s samostojnim členkom *le*)
- Sintetični
 - o aglutinativni
 - morfemi, ki sestavljajo besede, so lahko izdvojljivi, morfemi se sestavljajo eden k drugemu. En morfem ima en pomen – turščina itd.
 - *ev* 'hiša', *ler* 'množina', *i* 'njegova/njena', *den* 'mestnik'
 - *evler*, *evi*, *evleri*, *eviden*, *evlerden*, *evlerinden* (vstavljanje *n* redovito)
 - o inflektivni
 - en morfem ima često več pomenov – npr. slovenska obrazila za skl./spol/štev.

3. Skladenjsko tipološka:

- sklon premega predmeta
 - o jeziki z imenovalniško-tožilniška skladnjo, npr. slovenščina:
 - *Peter*_{IMEN} *hodi*.
 - *Peter*_{IMEN} *je videl medveda*_{TOŽ}.
 - sklon premega predmeta v prehodnem stavku (tož.) načeloma nikdar ne ustreza sklonu osebka v neprehodnem stavku (imen.)
 - o jeziki z ergativno-absolutna skladnjo, npr. baskovščina:
 - *Gizona etorri da*.
moški_{ABS} prišel je
"Moški je prišel."
 - *Gizona-k mutila ikusi du*.
moški_{ERG} fant_{ABS} videl je
"Moški je videl fanta."
 - sklon premega predmeta v prehodnem stavku ustreza sklonu osebka v neprehodnem stavku (absolutni sklon), medtem ko je osebek v prehodnem stavku sklonsko drugačen (ergativni sklon)
- besedni red (glavni povedni stavek)
 - o osebek = S, povedek = V, predmet = O

SOV	45 %	- japonščina, korejščina, farsijščina, latinščina
SVO	42 %	- slovenščina, angleščina, kitajščina
VSO	9 %	- irščina, arabščina, havajščina
VOS	3 %	- fidžijščina
OVS	0,9%	- hikskarjanščina – brazilska Amazonija
OSV	0,1%	- kabardščina – kavkaški jezik

Univerzalije:

- Absolutne univerzalije – kar velja v vseh jezikih; univerzalijske tendence – v večini jezikov
- Implikacijske univerzalije: če značilnost x, potem tudi y
 - o Greenberg (1961 in kasneje) določi celo vrsto implikacijskih univerzalij
- Absolutne glasoslovne univerzalije: ustne samoglasnike imajo vsi jeziki, nosnih ne; zapornike imajo vsi jeziki, pripornikov ne
- Implikacijske glasoslovne univerzalije: če ima jezik zvoneče pripornike, potem ima tudi nezvoneče pripornike (ne pa obratno)
 - o (če priporniki, potem zaporniki – ampak če imajo zapornike itak vsi jeziki...)
- Morfološka implikacijska univerzalija: če oblikotvorni morfemi, potem tudi besedotvorni morfemi (kot npr. v slovenščini); če tako oblikotvorni kot besedotvorni morfem, potem besedotvorni bližje korenu (slov. *gor-sk-i* – **gor-i-sk*)
- Morfološka implikacijska univerzalija: če samo pripone (brez predpon), potem samo postpozicije (npr. turščina)
 - o morda zgodovinsko pojasnljivo: pripone so se tu razvile iz postpozicij...
- Absolutna univerzalija: morfoskladenjske kategorije (kategoriji samostalnika in glagola (po Bakerju 2003 samostalnika, glagola in pridevnika) imajo vsi jeziki, prislova ne)
- Implikacijska besednoredna univerzalija: VO → predlogi, OV → postpozicije
 - o smer razvejanja (desnorazvejalni vs. levorazvejalni jeziki)

Morebitna druga merila razvrstitve?

- Pisava?
 - o pisava ni 'del jezika', je le (sekundarni) medij za realizacijo jezika ...
 - jezikov, ki niso zapisani, po tem kriteriju niti ne moremo razvrstiti – a potem za nas sploh ne obstajajo?
 - pisava, v kateri se zapisuje posamezen jezik, se lahko spremeni 'čez noč' (med Nemci se je gotica nadomestila z običajno latinico z dekretom oblasti leta 1942), sprememba prvin, kot je npr. besedni red (SOV, SVO ...), pa ne
 - srbohrvaščina se je na Hrvaškem pisala v latinici, v Srbiji (tudi) v cirilici
 - grščina se je v zgodnji dobi računalnikov začela več pisati tudi v latinici ...
 - o srbščina, bolgarščina, makedonščina, ruščina, ukrajnščina, beloruščina se uradno pišejo v cirilici, ostali slovanski jeziki v latinici ...
 - ampak srbščina je po vseh 'jezikovnih' kriterijih bližja hrvaščini kot ruščini ...
 - o arabska pisava se uporablja v arabskih državah, Iranu, Afganistanu, Pakistanu, hebrejščina pa se zapisuje s hebrejsko pisavo
 - ampak arabščina je po vseh 'jezikovnih' kriterijih bližje hebrejščini kot pa farsiju/moderni perzijščini, paštu ali urdujščini
 - o pred tisoč leti je celoten Daljni vzhod uporabljal kitajske pismenke, danes imajo Japonci in Korejci svojo pisavo

- Besednjak?
 - japonščina in korejščina imata zelo malo skupnih besed (z izjemo angleških in kitajskih izposojenk), a sta si njuni slovnici marsičem podobni (morda zaradi genetske povezave, morda zaradi zemljepisne/jezikovnozvezne povezave – ni jasno)
 - malteščina je po besednjaku bližje italijanščini kot semitskim jezikom, po slovnici pa bližje semitskim jezikom
 - južnoameriška kečuanščina po besednjaku zelo 'španska', po slovnici ne